

İki Uçlu Olgularda Dürtüsellik, Benlik Saygısı ve Mizaç İlişkisi: Cinsiyete Göre Farklılaşır mı?

Sermin Kesebir¹,
Özlem Güngördü²,
Mecit Çalışkan²

¹Doç. Dr., Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul - Türkiye
²Psikiyatrist, Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma
Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, İstanbul - Türkiye

ÖZET

İki uçlu olgularda dürtüsellik, benlik saygısı ve mizaç ilişkisi: Cinsiyete göre farklılaşır mı?

Amaç: Bu çalışmanın amacı, iki uçlu bozuklukta (İUB) benlik saygısı, dürtüsellik ve mizaç arasındaki ilişkiyi araştırmak, cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir.

Yöntem: Bu amaçla, polikliniğimize olağan kontrolleri için başvuran ve bilgilendirilmiş onam veren, DSM-IV'e göre İUB+ tanılı ve en az sekiz haftadır iyilik dönemindeki 100 olgu ardışık olarak değerlendirilmiştir. Dürtüsellik Barrat Impulsivity Scale ile, benlik saygısı Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile, afektif mizaç TEMPS-A (the Temperament Evaluation of the Memphis, Pisa, Paris, and San Diego Autoquestionnaire) ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: İUB tanılı olgularda dürtüsellik ve benlik saygısı arasında ters ve orta derecede bir ilişki saptanmıştır. Bu ilişki kadın olgularda daha güçlü bir ilişkidir. Dürtüsellik ile depresif ve anksiyöz mizaç arasında orta derecede, siklotimik ve iritabl mizaç arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır. Dürtüsellik ile hipertimik mizaç arasında ilişki bulunmamıştır. Benlik saygısı ile hipertimik mizaç arasında orta derecede bir ilişki saptanmıştır. Bu ilişki erkek olgularda daha güçlü bir ilişkidir.

Sonuç: Benlik saygısı, dürtüsellik ve mizaç arasındaki ilişki, iki uçlu olgularda, cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Benlik saygısı, dürtüsellik, iki uçlu bozukluk, mizaç

ABSTRACT

The relationship of self-esteem, impulsivity and temperament in bipolar patients: is it differentially related to gender?

Objective: The aim of this study was to investigate the relation between self-esteem, impulsivity and temperament, and to investigate whether it is differentially related to gender.

Methods: One hundred consecutive cases who referred to our outpatient clinic for routine control and gave informed consent and who were diagnosed with Bipolar Disorder according to DSM-IV and were in remission period for at least eight week were evaluated. Impulsivity was evaluated with the Barrat Impulsivity Scale, self-esteem was evaluated with the Rosenberg self-esteem scale and affective temperament was evaluated with the Temperament Evaluation of the Memphis, Pisa, Paris, and San Diego Autoquestionnaire.

Results: A moderate inverse relation was found between impulsivity and self-esteem. This relation was stronger in women than men. Impulsivity was found to be moderately related with depressive and anxious temparements and strongly related with cyclothymic and irritable temparements. There was no relation between impulsivity and hyperthymic temperament. A moderate level relation was found between self-esteem and hyperthymic temperament. This relation was stronger in men than women.

Conclusion: Self-esteem, impulsivity and temperament are differentially related to gender in bipolar patients.

Key words: Self-esteem, impulsivity, bipolar disorder, temperament

Yazışma adresi / Address reprint requests to:

Doç. Dr. Sermin Kesebir,
Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İstanbul - Türkiye

Telefon / Phone: +90-216-356-0503/300

Elektronik posta adresi / E-mail address:
serminkesebir@hotmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
30 Mart 2013 / March 30, 2013

Kabul tarihi / Date of acceptance:
24 Ağustos 2013 / August 24, 2013

GİRİŞ

Eski yayınlarda benlik saygısı bağımsız ve görece kararlı bir görüngü olarak tanıtılırken, güncel yayınlar bu kararlılığın değişebileceği ve pek çok klinik değişkenden etkilenebileceği yönünde veriler sunmaktadır. İki uçlu bozukluk (İUB) tanılı olgularda benlik saygısı, depresif dönemler dışında, iyilik döneminde de düşüktür (1). Bu durum uyumsal olmayan baş etme

mekanizmaları ile ilişkilendirilmiştir (2). Diğer taraftan, bu olgular, benlik saygısını olumsuz yönde etkileyen terk edilme, yüzüstü bırakılma, eksiklik ve yetersizlik, zarar görmeye yatkınlık ve onay arama gibi olumsuz şemaları daha sık bulundurmaktadır (3).

Benlik saygısı ve dürtüsellik arasındaki ilişkiye dair veriler sıklıkla özkıyım ve sınır kişilik bozukluğu olgularının incelendiği çalışmalardan gelmektedir (4,5). Benlik saygısının riskli davranışlar üzerine öngörücülüğü

gösterilmiştir (6). Söz konusu ilişkide dürtüselliğin aracı bir rol üstlendiği belirtilmektedir. Dürtüsellik de, düşük benlik saygısı gibi, iki uçlu olgularda iyilik döneminde de süren bir görüngüdür (7). Benlik saygısı ile dürtüsellik arasındaki ilişki, iki uçlu olgularda bugüne dek sistematik olarak incelenmemiştir.

Mizaç ise bireyin, yapısal, genetik ve biyolojik temele dayanan tavır ve davranışları olarak tanımlanır (8). İnsanoğlunun farklı mizaç özelliklerinin olduğu Hipokrat zamanından bu yana bilinmektedir. Benlik saygısı ve dürtüsellik, farklı mizaç tiplerinde, farklı şekillerde bir arada olabilir.

Bu çalışmanın amacı iki uçlu bozuklukta benlik saygısı ve dürtüsellik arasında bir ilişki olup olmadığını ve varsa eğer, bu ilişkinin cinsiyetler arasında farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaktır. İkinci olarak dürtüsellik ve benlik saygısının mizaç alttıpleri ile ilişkisini cinsiyete göre incelemektir.

YÖNTEM

Örnekleme

Polikliniğimize olağan kontrolleri için başvuran ve bilgilendirilmiş onam veren, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'na (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-DSM-IV) göre İUB-I tanılı ve en az 8 haftadır iyilik döneminde olan 100 olgu ardışık olarak değerlendirilmiştir.

Ölçekler

DSM-IV Eksen I Tanıları İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme Ölçeği (SCID-I): First ve arkadaşları (9) tarafından 1997'de geliştirilmiş, yapılandırılmış bir klinik görüşme ölçeğidir. Uyarlama ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Özkürkçügil ve arkadaşları (10) tarafından yapılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Morris Rosenberg (11) tarafından 1965'te geliştirilmiş olan ve toplam 63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alt ölçeği vardır. Benlik saygısı alt başlıklı alt ölçek 10 maddeden oluşmuş olup 4 dereceli Likert türü bir ölçektir. Çuhadaroğlu (12) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Barratt Dürtüsellik Ölçeği 11.Versiyon (BIS-11):

Dürtüselligi ölçmek için Barratt (13) tarafından geliştirilmiş, hastanın doldurduğu 30 maddeden oluşan bu ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Güleç ve arkadaşları (14) tarafından yapılmıştır.

TEMPS-A Mizaç Ölçeği: Akiskal ve arkadaşları (15) tarafından geliştirilen ölçeğin, dilimizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Vahip ve arkadaşları (16) tarafından yapılmıştır.

Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği (HDDÖ):

Depresyon düzeyini ve şiddet değişimini ölçen ölçeğin (17) Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Akdemir ve arkadaşları (18) tarafından yapılmıştır.

Young Mani Derecelendirme Ölçeği (YMDÖ):

Olgularda tedavi öncesi manik belirtilerin şiddetinin ve iyilik döneminde iyilik halinin onaylanması için kullanılmıştır. Görüşmeci tarafından doldurulan bu ölçek Young ve arkadaşları (19) tarafından geliştirilmiş, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Karadağ ve arkadaşları (20) tarafından yapılmıştır.

Uygulama

Bu çalışmanın yapılabilmesi için gerekli onay Erenköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Eğitim Planlama Kurulu'ndan alınmıştır.

Tanı görüşmeleri SCID-I ile yapılmış, iyilik döneminde olma ölçütü için, HDDÖ<8 ve YMDÖ<5 şartı aranmıştır. Dürtüsellik Barratt Dürtüsellik Ölçeği ile, benlik saygısı Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile, mizaç TEMPS-A Mizaç Ölçeği ile değerlendirilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Sayısal verilerin karşılaştırılması T test, sınıfsal verilerin karşılaştırılması ise kıkare ve Fisher Exact test ile yapıldı. Bağntı analizinde Pearson korelasyon testi kullanıldı. İstatistiksel gücü arttırmak üzere lineer regresyon analizi uygulandı. Tüm testler iki uçlu olup, p<0.05 anlamlı kabul edildi.

BULGULAR**Örneklemin Tanıtımı**

Elli iki kadın 48 erkek toplam 100 İUB tanılı olgunun yaş ortalaması 38.4±10.6, başlangıç yaşı ortalaması 23.5±5.8, depresif dönem frekansı (dönem sayısı/hastalık süresi -yıl-) 0.34, manik dönem frekansı 0.26±0.19, yatış sayısı 0.7±0.2 olarak hesaplanmıştır. İlk dönem tipi %47 olguda mani olup, duygudurum bozukluğu aile öyküsü %35 olguda mevcuttur.

Kadın ve erkek olgular arasında, anlamlı olmamakla birlikte, depresif mizaç puanları kadınlarda, benlik saygısı puanları erkeklerde daha yüksek bulunmuştur. Dürtüsellik puanları her iki cinsiyette benzerdir (Tablo 1).

İUB tanılı olgularda Benlik Saygısı ve Dürtüsellik arasındaki ilişki

İUB tanılı olgularda benlik saygısı ve dürtüsellik arasında ters ve orta derecede bir ilişki saptanmıştır ($r=-0.43$, $p<0.001$). Bu ilişki kadın olgularda daha güçlü bir ilişkidir ($r=-0.54$, $p<0.001$ ve $r=-0.33$, $p=0.022$).

İUB tanılı olgularda Mizaç alttıpleri ile Benlik Saygısı ve Dürtüsellik arasındaki ilişki

Benlik saygısı ile depresif, siklotimik, iritabl ve anksiyöz mizaç arasında ters bir ilişki vardır ($r=-0.57$, $p<0.001$; $r=-0.47$, $p<0.001$; $r=-0.45$, $p<0.001$; $r=-0.60$, $p<0.001$). Bu ters ilişki depresif ve anksiyöz mizaç için daha güçlü bir ilişkidir. Cinsiyete göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise benlik saygısı ile siklotimik ($r=-0.65$, $p<0.001$ ve $r=-0.27$, $p=0.027$) ve iritabl mizaç ($r=-0.56$, $p<0.001$ ve $r=-0.37$, $p=0.009$) arasındaki ters ilişki, kadın olgularda daha belirgindir (Tablo 2 ve 3).

Benlik saygısı ile hipertimik mizaç arasında orta derecede bir ilişki saptanmıştır ($r=0.46$, $p=0.018$). Bu ilişki erkek olgularda daha güçlü bir ilişkidir ($r=0.58$, $p<0.001$ ve $r=0.31$, $p=0.027$) (Tablo 2 ve 3).

Regresyon analizinde de, hipertimik mizacın benlik saygısı üzerine olumlu etkisi belirgindir ($p<0.001$, $\beta=5.511$). Diğer mizaç tiplerinin benlik saygısı üzerine bir etkisi bulunmamıştır. Cinsiyete göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise, sadece kadın olgularda olmak üzere iritabl mizacın benlik saygısı üzerine olumsuz bir etkisi

Tablo 1: Benlik saygısı, dürtüsellik ve mizacın cinsiyetler arası karşılaştırılması

	Kadın	Erkek	t	p
Depresif mizaç	8.51±3.72	7.18±4.03	1.78	0.08
Siklotimik mizaç	10.34±5.51	9.52±5.73	0.70	0.49
Hipertimik mizaç	9.42±4.23	9.41±4.32	-0.02	0.99
İritabl mizaç	4.56±4.44	5.83±4.12	-1.33	0.19
Anksiyöz mizaç	10.09±6.25	8.63±6.87	1.07	0.29
Dürtüsellik	32.14±11.12	31.44±12.32	0.23	0.82
Benlik saygısı	18.13±4.91	19.72±4.85	-1.70	0.09

t: Student T test

Tablo 2: Kadın olgularda benlik saygısı, dürtüsellik ve mizaç arasındaki ilişki

	DM (r, p)	SM (r, p)	HM (r, p)	İM (r, p)	AM (r, p)
Dürtüsellik	0.46, <0.01	0.62, <0.01	0.05, 0.71	0.61, <0.01	0.47, <0.01
Benlik saygısı	-0.61, <0.01	-0.65, <0.01	0.31, 0.03	-0.56, <0.01	-0.60, <0.01

DM: Depresif mizaç, SM: Siklotimik mizaç, HM: Hipertimik mizaç, İM: İritabl mizaç, AM: Anksiyöz mizaç, r: Pearson korelasyon analizi

Tablo 3: Erkek olgularda benlik saygısı, dürtüsellik ve mizaç arasındaki ilişki

	DM (r, p)	SM (r, p)	HM (r, p)	İM (r, p)	AM (r, p)
Dürtüsellik	0.29, 0.04	0.47, <0.01	0.06, 0.68	0.47, <0.01	0.45, <0.01
Benlik saygısı	-0.49, <0.01	-0.27, 0.03	0.58, <0.001	-0.37, 0.01	-0.59, <0.01

DM: Depresif mizaç, SM: Siklotimik mizaç, HM: Hipertimik mizaç, İM: İritabl mizaç, AM: Anksiyöz mizaç, r: Pearson korelasyon analizi

izlenmiştir ($p=0.046$, $\beta=-1.884$).

Dürtüsellik ile depresif ve anksiyöz mizaç arasında orta derecede ($r=0.37$, $p<0.001$; $r=0.46$, $p<0.001$), siklotimik ve irritabl mizaç arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır ($r=0.54$, $p<0.001$; $r=0.53$, $p<0.001$). Cinsiyete göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde, dürtüsellik ve depresif mizaç arasındaki ilişki kadın olgularda daha güçlü bir ilişkidir ($r=0.46$, $p<0.001$ ve $r=0.29$, $p=0.044$), (Tablo 2 ve 3). Dürtüsellik hipertimik mizaçla ilişkili bulunmamıştır (Tablo 2 ve 3).

Lineer regresyonda, siklotimik ve irritabl mizaç dürtüsellik üzerine olumsuz yönde etki etmektedir ($p=0.010$, $\beta=2.615$ ve $p=0.015$, $\beta=2.474$). Diğer mizaç tiplerinin dürtüsellik üzerine bir etkisi gösterilememiştir.

Yazın incelendiğinde, dürtüsellik, İUB'un hem hastalık hem iyilik döneminde sağlıklı bireylerdekenden farklılaşarak, artmış olduğu görülmektedir (21). Dürtüsellik eşlik ettiği dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, yeme bozuklukları ve madde kullanım bozuklukları gibi hastalıklarda dürtüsellik ile benlik saygısı arasında ters bir ilişkiden söz edilmektedir (22). Sınır kişilik bozukluğu için dürtüsellik ve benlik saygısı arasındaki ilişki farklı çalışmalarda farklı bulgular ortaya koymuştur (5). Bizim çalışmamızda ise, iyilik dönemindeki İUB tanılı olgularda dürtüsellik ve benlik saygısı arasında ters ve orta derecede bir ilişki saptanmıştır. Bu durum, iki uçlu olgularda, dürtüsellik depresyon ve iyilik dönemlerindeki varlığını açıklayıcı niteliktedir. Nitekim, iyilik dönemindeki İUB tanılı hastaların benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanların sağlıklı bireylerden düşük olduğu belirtilmektedir (23).

Bu noktada mizaç bir ara değişken olabileceği üzerinde duran araştırmacılar, Mizaç ve Karakter Envanteri ile yaptıkları değerlendirmede, sadece karakterin işbirliği alt boyutunu benlik saygısı ile ilişkili bulmuşlar, mizaç boyutları ile benlik saygısı arasında bir ilişki bulunmamıştır (24). Bizim çalışmamızda ise, İUB tanılı olgularda, benlik saygısı ile depresif, siklotimik, irritabl ve anksiyöz mizaç arasında ters bir ilişki gösterilmiştir. Tek doğrusal ilişki benlik saygısı ile hipertimik mizaç arasında saptanmıştır. Dürtüsellik yönünden incelendiğinde ise, dürtüsellik ile, depresif ve anksiyöz mizaç arasında orta derecede, siklotimik ve irritabl mizaç arasında güçlü bir ilişki

saptanmıştır. Beklenebileceğinin aksine, dürtüsellik hipertimik mizaçla ilişkili bulunmamıştır. Bu bulgular dürtüsellik İUB tanılı bireylerde, öforik bir duygudurum ve artmış bir özgüvenden çok, irritabilite ve öznel gerginlik hissi ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamızda, İUB tanılı olgularda benlik saygısı ve dürtüsellik arasındaki ters ilişki, kadın olgularda daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu bulgu ile uyumlu olarak, depresif mizaç ve dürtüsellik arasındaki ilişki de kadın olgularda erkek olgularda olduğundan daha güçlü bir ilişkidir ki benlik saygısı depresif mizaç için tanımlanmış bir özelliktir (25). Dürtüsellik puanları her iki cinsiyette benzer iken, benlik saygısı puanları, anlamlı olmamakla birlikte, erkek olgularda daha yüksektir. Benlik saygısı sağlıklı bireyler arasında da erkeklerde kadınlardan yüksek bulunmaktadır (26). Sosyal biliş ve buna bağlı kendilik algısı erkeklerde benlik saygısının daha yüksek oluşunu açıklayabilir (27). Nitekim, mizaç özellikleri, bağlanma biçimi, değer yargıları, yardım arama davranışı, duygulanımın dışavurumu konusunda, iki cinsiyet arasında, derin bir sosyokültürel ve sosyopolitik ayırımdan söz edilmektedir (28). Benlik saygısı ve depresyon arasındaki ilişkinin de kadın cinsiyette daha belirgin olduğu bildirilmiştir (29). Oysa, benlik saygısı ve hipertimi arasındaki ilişki, erkek olgularda kadınlar için gösterilenden daha güçlü bir ilişkidir. Dürtüsellik yönünden ise durum daha farklıdır. Dürtüsellik kadın olgularda, erkek olgularda olduğundan daha olumsuz bir özellik olarak algılanmaktadır. Nitekim, bulgularımıza göre, irritabl mizaçın benlik saygısı üzerine etkisi kadın olguları erkek olgulardan ayırt etmektedir.

Sağlıklı bireylerde erkekler daha yüksek dürtüsellik puanları alırken, hükümlüler arasında yapılan bir çalışmada, dürtüsellik kadınlar lehine bulunmuştur (30). Sınır kişilik bozukluğu tanılı olgularla yapılmış bir çalışmada da dürtüsellik puanları kadın olgularda daha yüksek bulunmuş, yakın ilişkiler ve duygudurumun dürtüsellik üzerine koruyuculuğu ise sadece erkek olgular için gösterilebilmiştir (31). Burton ve Fletcher (32) bu durumu nörotransmitter sistemlerdeki farklılıklarla açıklamaya çalışmışlardır. Biz, bilişsel şema ve baş etme mekanizmalarındaki farklılıkların da cinsiyetler arası farka yansıtacağı düşüncesindeyiz. Nitekim iki uçlu olgularda sağlıklı bireylerden farklılaşan başlıca baş etme

mekanizmaları olan aktif tepki gösterme ve pasif kaçınma cinsiyetler arasında farklılaşmaktadır (33). Erkek olgular sağlıklı bireylerden pasif kaçınma yönünde farklılaşırken, kadın olgularda böyle bir fark bulunmamaktadır (34). Bunlara ek olarak, dürtüsellik işlevsel beyin görüntüleme izdüşümü her iki cinsiyet için farklılıklar içermektedir (35). Benzer şekilde, dürtüsellikle ilişkili nöroendokrinolojik göstergeler de cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir (36).

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, kadınların benlik saygısının azaldığı durumlara erkeklere kıyasla, daha dürtüsel yanıtlar verebileceğini düşündürmektedir. Başka bir deyişle, benlik saygısının olağan ve azalmış olduğu durumlar arasında, dürtüsellikte artış, kadınlarda erkeklerdekinden daha fazla olabilir. Özkıyım girişimindeki kadın cinsiyet baskınlığı bu yorumumuzu destekler niteliktedir. Diğer taraftan benlik saygısı ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğu unutulmamalıdır. Nitekim dürtüsellik, en

azından bizim toplumumuzda, erkeklerle kıyaslandığında kadınlarda daha hoş karşılanmayan bir özelliktir. Bulgularımıza göre de, irritabl mizacın benlik saygısı üzerine etkisi kadın olguları erkek olgulardan ayırt etmektedir.

Bu çalışmanın önemli bir kısıtlılığı, dürtüsellik, benlik saygısı ve mizaç gibi üzerinde klinik olarak uzlaşmış kavramların, kişilerin kendi geri bildirimlerine dayalı olarak ölçümlerinin getirdiği güvenilirlik sorunudur. Bu durum uygulama sırasındaki yönergelerle aşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, benlik saygısının riskli davranışlar üzerine öngörücülüğü vardır, bu öngörücülüğün cinsiyetler arasında farklılaşıp farklılaşmadığı ise bundan sonraki çalışmaların yanıtlaması gereken önemli bir sorudur. Bu noktada, klinik uygulamamızda ve toplumsal hayatta, bireylerin riskli davranışlarının yönetilmesinde, benlik saygısını korumanın ve yükseltmenin yararlı ve kalıcı etkilerinin olabileceği ileri sürülebilir.

KAYNAKLAR

1. Mileva VR, Vázquez GH, Milev R. Effects, experiences, and impact of stigma on patients with bipolar disorder. *Neuropsychiatr Dis Treat* 2013; 9:31-40.
2. Coulston CM, Bargh DM, Tanius M, Cashman EL, Tufrey K, Curran G, Kuiper S, Morgan H, Lampe L, Malhi GS. Is coping well a matter of personality? A study of euthymic unipolar and bipolar patients. *J Affect Disord* 2013; 145:54-61.
3. Ak M, Lapsekili N, Haciomeroglu B, Sutçigil L, Turkcapar H. Early maladaptive schemas in bipolar disorder. *Psychol Psychother* 2012; 85:260-267.
4. Swahn MH, Ali B, Bossarte RM, Van Dulmen M, Crosby A, Jones AC, Schinka KC. Self-harm and suicide attempts among high-risk, urban youth in the U.S.: shared and unique risk and protective factors. *Int J Environ Res Public Health* 2012; 9:178-191.
5. Pastuszak A. Emotion regulation in borderline personality disorder-actual research directions. *Psychiatr Pol* 2012; 46:401-408.
6. Auerbach RP, Gardiner CK. Moving beyond the trait conceptualization of self-esteem: the prospective effect of impulsiveness, coping, and risky behavior engagement. *Behav Res Ther* 2012; 50:596-603.
7. Ekinci O, Albayrak Y, Ekinci AE, Caykoylu A. Relationship of trait impulsivity with clinical presentation in euthymic bipolar disorder patients. *Psychiatry Res* 2011; 190:259-264.
8. Kesebir S, Vahip S, Akdeniz F, Yuncu Z. Bipolar bozuklukta mizaç ile klinik özelliklerin ilişkisi. *Turk Psikiyatri Derg* 2005; 16: 164-169.
9. First MB, Spitzer RL, Gibbon M. Structured Clinical Interview for DSM-IV Axis I Disorders (SCID-I) Clinical Version, Washington DC: American Psychiatric Press Inc, 1997.
10. Özkürkçügil A, Aydemir Ö, Yıldız M. DSM-IV eksen I bozuklukları için yapılandırılmış klinik görüşmenin Türkçe'ye uyarlanması ve güvenilirlik çalışması. *İlaç ve Tedavi Dergisi* 1999; 12:233-236.
11. Rosenberg M. Society and Adolescent Self-Image. New Jersey: Princeton University Press, 1965.
12. Çuhadaroğlu F. Adölesanlarda Benlik Saygısı. Uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara, 1986.
13. Barratt ES. Anxiety and impulsiveness related to psychomotor efficiency. *Percept Mot Skills* 1959; 9:191-198.
14. Gulec H, Tamam L, Yazıcı Gulec M. Psychometric properties of the Turkish Version of the Barratt Impulsiveness Scale-11. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology* 2008; 18:251-258.
15. Akiskal HS, Akiskal KK. TEMPS: Temperament evaluation of Memphis, Pisa, Paris and San Diego. *J Affect Disord* 2005; 85:1-2.

16. Vahip S, Kesebir S, Alkan M, Yazici O, Akiskal KK, Akiskal HS. Affective temperaments in clinically-well subjects in Turkey: initial psychometric data on TEMPS- A. *J Affect Dis* 2005; 85:113-125.
17. Williams BW. A structured interview guide for Hamilton Depression Rating Scale. *Arch Gen Psychiatr* 1998; 45:742-747.
18. Akdemir A, Örsel S, Dağ İ. Hamilton depresyon derecelendirme ölçeğinin geçerliği, güvenilirliği ve klinikte kullanımı. *3P* 1996; 4:251-259.
19. Young RC, Biggs JT, Ziegler VE, Meyer DA. A rating scale for mania: reliability, validity and sensitivity. *Br J Psychiatry* 1978; 133:429-435.
20. Karadağ F, Oral ET, Yalçın F. Young Mani Derecelendirme Ölçeği'nin Türkiye'de geçerlik ve güvenilirliği. *Turk Psikiyatri Derg* 2002; 13:107-114.
21. Swann AC, Bjork JM, Moeller FG, Dougherty DM. Two models of impulsivity: relationship to personality traits and psychopathology. *Biol Psychiatry* 2002; 15:988-994.
22. Burton S, Netewajer ZG, Andrews IC. Modeling potential psychological risk factors of PG. *Social Psychol* 2000; 100:365-385.
23. Nilsson KK, Jorgensen CR, Craig TK, Straarup KN, Licht RW. Self – esteem in remitted bipolar disorder patients: a meta-analysis. *Bipolar Disord* 2010; 12:585-592.
24. Hendrick AN, Berlin HA. Implicit self-esteem in BPD and depersonalisation disorder. *Front Psychol* 2012; 3:91-92.
25. Brieger P, Roetting S, Ehrt U, Wenzel A, Blöink R, Marneros A. TEMPS-A scale in mixed and pure manic episodes: new data and methodological considerations on the relevance of joint anxious-depressive temperament traits. *J Affect Disord* 2003; 73:99-104.
26. Moksnes UK, Espnes GA. Self-esteem and emotional health in adolescents gender and age as potential moderators. *Scand J Psychol* 2012; 53:483-489.
27. Kidd SA. From social experience to illness experience: reviewing the psychological mechanisms linking psychosis with social context. *Can J Psychiatry* 2013; 58:52-58.
28. Schmitt DP. When the difference is in the details: a critique of Zentner and Mitura. "Stepping out of the caveman's shadow: Nations' gender gap predicts degree of sex differentiation in mate preferences". *Evol Psychol* 2012; 10:720-726.
29. Derdikman-Eiron R, Indredavik MS, Bratberg GH, Taraldsen G, Bakken IJ, Colton M. Gender differences in subjective well-being, self-esteem and psychosocial functioning in adolescents with symptoms of anxiety and depression: findings from the Nord-Trondelag Health Study. *Scand J Psychol* 2011; 52:261-267.
30. Stickle TR, Marini VA, Thomas JN. Gender differences in psychopathic traits, types, and correlates of aggression among adjudicated youth. *J Abnorm Child Psychol* 2012; 40:513-525.
31. Verona E, Sprague J, Javdani S. Gender and factor-level interactions in psychopathy: implications for self-directed violence risk and borderline personality disorder symptoms. *Personal Disord* 2012; 3:247-262.
32. Burton CL, Fletcher PJ. Age and sex differences in impulsive action in rats: the role of dopamine and glutamate. *Behav Brain Res* 2012; 230:21-33.
33. Kesebir S, Inanc L, Bezgin CH, Cengiz FF. Bipolar disorder in women. *Curr App Psychiatry* 2013; 5:220-231.
34. Goossens PJ, Knoppert-van der Klein EA, van Achterberg T. Coping styles of outpatients with a bipolar disorder. *Arch Psychiatr Nurs* 2008; 22:245-253.
35. Diekhof EK, Keil M, Obst KU, Henseler I, Dechent P, Falkai P, Gruber O. A functional neuroimaging study assessing gender differences in the neural mechanisms underlying the ability to resist impulsive desires. *Brain Res* 2012; 14:63-77.
36. Flegr J, Hampl R, Cernochova D, Preiss M, Bickova M, Sieger L, Priplatova L, Kankova S, Klose J. The relation of cortisol and sex hormone levels to results of psychological, performance, IQ and memory tests in military men and women. *Neuro Endocrinol Lett* 2012; 33:224-235.